

Демидась Юлія Михайлівна,
*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
 факультет філології і журналістики,
 Тернопільський національний педагогічний університет
 імені Володимира Гнатюка*

Науковий керівник:
Скуратко Тетяна Миколаївна,
*кандидат філологічних наук, доцент,
 кафедра української та зарубіжної літератур
 і методик їх навчання,
 Тернопільський національний педагогічний університет
 імені Володимира Гнатюка*

ШЛЯХИ АНАЛІЗУ ЛІРИКИ ВАСИЛЯ ГЕРАСИМ'ЮКА НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ РІДНОГО КРАЮ

Українська поезія початку 60-х років з притаманними їй рисами подолання колективної свідомості, утвердження індивідуального «я», реанімації національної ідентичності під тиском репресивної радянської системи у 70-х роках зазнала суттєвих модифікацій. Але варто зазначити, що поетична свідомість таки не повернулася до ідеологічно обумовленого уявлення про вищість колективного над індивідуальним. Поезія зосередилася на «малих людських радощах», за якими можна було заховатися від суспільного абсурду.

Василь Герасим'юк належить до плеяди митців вісімдесятників, або генерації епохи «пост», які акумулювали попередній досвід творення нових сенсів, однак створили нову поетичну мову. Поезія цього часу розвивалася двома напрямками. Представники першого – Юрій Андрухович, Оксана Забужко, Олександр Ірванець – голосно заговорили про стагнацію системи і нестерпність людського життя. Інша частина митців, до яких можна віднести Івана Малковича, Ігоря Римарука і Василя Герасим'юка плекала поезію для вузького кола інтелектуалів у стилістиці «герметизму». Вимірами цієї поезії було специфічне сприйняття і переживання часу і простору, естетизм, онтологічна і етична проблематика. Час у ній розмитий, нелінійний, відтак такий, що втрачає владу над людиною. Визначальною рисою лірики Герасим'юка є міфологізація національного простору, зокрема карпатського. Людина тут підзвітна не часові, а морально-етичним, філософським засадам

свого роду.

Вивчення такої поезії на уроках літератури становить певну проблему через її ускладнену метафоричність і філософічність, астрофічну будову, фольклорні й літературні алюзії й ремінісценції та потребує нових підходів і методів. Ще одним важливим питанням є критерії вибору творів, доречних для шкільної інтерпретації в різних вікових групах учнів. Олеся Слижук слушно вважає, що вивчення сучасної поезії на уроках української літератури має відбуватися системно, а «найбільш доцільним є розгляд теми, присвяченої їй, у кожному з класів та використання вчителем сучасних прийомів для її сприйняття й аналізу» [1, с. 206].

З творчістю Василя Герасим'юка методистка-дослідниця пропонує ознайомити учнів у 8 класі, зокрема для вивчення пропонуються вірші «Жива ватра», «Йде мати і дитя несе», «На березі він вогонь розклав». В якості моделі уроку вона обирає «урок-герменевтичну студію» [1, с. 207]. Зазначимо, що чинна програма з української літератури передбачає вивчення у 8 класі поезії Герасим'юка «Чоловічий танець». Рекомендований тип уроку тут теж буде доречним, якщо йдеться про школи різних українських регіонів. У школах Гуцульщини, де учні мають певний обсяг знань про історію, міфологію, мову свого краю, можуть бути використані інші моделі уроків. До того ж, на уроках літератури рідного краю виникає нагода поглибити знайомство з постаттю і творчим доробком письменника.

Для розуміння поетичних творів, особливостей художнього світу письменника важливим є його життєпис. Відомо, що Василь Герасим'юк народився у Караганді в родині, члени якої були депортовані з Гуцульщини до Казахстану через зв'язки з ОУН. Про це згодом поет напише вірш під назвою «Родинна хроніка». Степова чужина була першим довкіллям для майбутнього поета. Можливо, це і стало першою несвідомою драмою в його житті, коли верховинська генетична природа вступила в конфлікт з несвоїм простором. Далі було повернення в рідну стихію, яка сформувала основи світогляду і сприйняття світу. Доросле життя письменника пов'язане з Києвом. Учням

можна запропонувати пошукові завдання у форматі повідомлень, підготовлених індивідуально або у невеликих групах, які би продемонстрували вплив біографічних фактів на тематику й проблематику творів, характер образності, образ ліричного героя, його почуття, емоції тощо. Також під час вивчення теми є більше можливостей урізноманітнити процес навчання, наблизивши його до реального життя, шляхом організації реальної екскурсії місцями, де проживала родина, зустрітися з людьми, які знають поета особисто, записати історії і спогади.

Для кращого розуміння авторської образності ефективним може бути порівняння реальних гуцульських краєвидів, явищ, об'єктів з їх словесними образами. Під час вивчення поезії «Чоловічий танець» фрагментом уроку літератури рідного краю доречно зробити виконання танцю «Аркан» задля простеження особливостей власне танцювальної та словесної ритміки і емоцій, викликаних різними видами мистецтва.

Такі форми роботи наближають поетичну творчість до реального життя, сприяють вихованню патріотичних почуттів, гордості за свій край і його людей, сприяють формуванню власної ідентичності. Учні краще пізнають світ і себе в ньому, бачать специфіку художнього відображення подій, що відбуваються тут і зараз. Уроки літератури рідного краю сприяють кращому засвоєнню інформації, оскільки мають широке поле опори на власний життєвий досвід.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Слижук О. Система вивчення підлітками сучасної української поезії: методико-літературний підхід. С. 205-209. URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/ped-visnik-67-2019-39.pdf> (Дата звернення – 26.11.2023 р.)
2. Бондаренко Ю. І. Теорія і практика навчання української літератури на філософсько-історичних засадах у старших класах загальноосвітньої школи: монографія. Ніжин. Вид. НДУ ім. Гоголя, 2009. 351 с.